

AFSCHEID

Van Pirkko Saisio verscheen ook bij De Geus

Het kleinste gemene veelvoud
Tegenlicht

Pirkko Saisio

Afscheid

Uit het Fins vertaald door
Annemarie Raas

DE GEUS

Deze uitgave is mede tot stand gekomen dankzij een vertaalsubsidie
van het FILI – Finnish Literature Exchange

Oorspronkelijke titel *Punainen erokirja*, verschenen
bij Werner Söderström Osakeyhtiö
Published by agreement with Helsinki Literary Agency
Oorspronkelijke tekst © Pirkko Saisio, 2000
Nederlandse vertaling © Annemarie Raas en De Geus bv,
Amsterdam 2024
Omslagontwerp Jan van Zomeren
Omslagbeeld © Pirkko Saisio
Typografie binnenwerk Perfect Service, Reeuwijk
ISBN 978 90 445 4829 7
NUR 302

Je moet deuren openen; je moet ze sluiten.
Je moet niet vergeten de deuren achter je dicht te doen. Je moet niet vergeten adem te halen.

Je moet op deze manier van huis gaan:
Je moet het keukenraam dichtdoen.
Je moet controleren of de kookplaatjes uit zijn.
Je moet ademhalen.
Je moet het buskaartje oprapen dat in de woonkamer op de grond is gevallen.
Je moet naar de slaapkamer lopen, waar het nutteloze tweepersoonsbed stond dat naar de verhuiswagen is gedragen.
Je moet zien dat er op de vloer, onder het weggedragen bed, kattenbloed ligt.
Je moet niet vergeten adem te halen.
Je moet het licht uitdoen. Je moet de deur sluiten.

I

7.8.2002

De zon brandt op onze huid en op de flanken van de aluminium boot, de lucht golft als het water.

Maar het water is hier helder, doorzichtiger dan de lucht, zwak groenig van kleur.

In de diepte wiegt blaaswier. Een kleine baars die van mijn schaduw schrikt schiet onder een steen.

Honksu springt met blote voeten op de brandende rots.

‘Pas op voor slangen!’

Dat hoor je te zeggen als je bij een van de eilanden aan de westkust aanmeert.

Pas op voor slangen.

Vergeet niet op te passen voor slangen.

Vergeet de slangen niet.

Slangen kun je op deze eilanden niet vergeten, maar als je dat wel doet, al is het maar voor even, komt er meteen een tevoorschijn.

Hij ligt glanzend op een hoop rietafval van het voorgaande jaar, in een rotsspleet waar dankzij de hitte geen water meer in staat. Zijn zwarte, licht geschubde huid glanst; glanzend zijn de op druppels lak lijkende ogen.

En liggend in de rotsspleet maakt hij van het hele eiland gevaarlijk terrein, want hij is niet alleen.

Onder stenen en knoestige boomwortels, in knisperend droog gras, in de buurt van rottende, zwart borrelende moeraspoelen zijn er honderden.

Je ziet ze niet, maar ze zijn er.

Ze zijn daar, onder je voeten, ergens.

De eilandengroep heet Pentinletot.

Hier hebben we nog nooit aangemeerd, wel op het tegenovergelegen Sammo, maar niet hier. Hier niet.

Ik heb nog nooit gehoord dat iemand van Lyökki, een van de grotere eilanden, hier heeft aangemeerd. Er is vast wel iemand die dat heeft gedaan, maar ik heb het nog nooit gehoord.

‘Lastig eiland.’

‘Maar mooi. Een mooi eiland.’

‘Maar lastig. Lastig begaanbaar. Zeggen ze.’

Het kost niet veel moeite om de boeg de rots op te trekken als je eerst je handen natmaakt, zodat je je niet brandt aan het sudderende aluminium.

Ook de gladde rots is heet. Er is nergens schaduw voor de piepschuimen isolatiedoos die ons proviand bevat, en we kunnen die ook niet meenemen, omdat we al zoveel moeten dragen.

Waterflessen.

Waterflessen voor ons allebei.

Een waterfles is veel om te dragen als je het hele eiland moet belopen onder een genadeloos brandende zon.

Het water beweegt niet, de lucht evenmin.

De zon beweegt, die kan niet anders, omdat de tijd verstrijkt.

Die moet verstrijken, omdat het zo is afgesproken.

Maar de zon lijkt niet te bewegen.

Hij zendt zijn gloeiend hete, roerloze haat vanaf het uitspanseel naar dit eiland, waarvan niemand zich kan herinneren er ooit te hebben aangemeerd.

Hij laat niet toe dat je naar zijn schittering kijkt, net zomin als een god dat toelaat. Hij verblindt de schaamtelozen, zoals een god dat doet.

Maar dit onbeweeglijke, vijandige eiland is niet geluidloos.

Het is geluidloos in de winter, ondergesneeuwd wellicht. Maar het kan zijn dat het ijs dan kraakt, onophoudelijk. In de vrijgemaakte vaargeul brult een schip. Of misschien brult het niet, waarom zou het dat ook doen, maar de motor dreunt gelijkmatig. Het kan zijn dat een haas voorzichtig over de sneeuw loopt, en dat zijn nagels krassen over de zware bevroren sneeuw. Maar het kan ook zijn dat het om een vos gaat, of een lynx. Het kan zijn dat iemand hier langlaufend voorbijkomt en zich omdraait om naar zijn hond te fluiten. De hond blaft misschien even bij wijze van antwoord.

Dan is de zon dof, achter een nevelig vlies verscholen, onverschillig.

Maar niet nu. Nu niet.

De reuzensterns, sterns en meeuwen krijsen in het door de zon verbleekte blauw. Ze zijn slecht te zien, hoog in de lucht; het droge weer houdt aan. Midden tussen de vogels, net zo groot als zij, broemt een vliegtuig. Muggen zijn er veel, die maken geluid, zacht, hardnekkig, veeleisend. De muggen vormen een sluier rond mijn hoofd, die zich luchtig naar mijn kribbige gebaren vormt.

Er is nog maar weinig water over. Zelfs de diepste poelen tussen de rotsen stinken naar modder en moeras, en er ligt een groenachtig zwart tapijt op dat zich nerveus en luidruchtig beweegt. Miljoenen organismen – waarvan ik er geen een bij naam kan

noemen, en dat maakt ze niks uit – strijden om leefruimte. En er zijn slangen. Ze zijn ergens, en ze zijn met velen. Die maken geen geluid, die niet.

Sterf je in de wildernis,
dan sterf je helemaal, compleet,
de grond waarin je wordt begraven
is als de zon, zo heet, zo heet.

‘Niet hierheen komen.’

Honksu braakt in de zee. Het bezwete shirt zit aan haar rug vastgeplakt, en de hand die zich om een punt van de rots klemt is roodverbrand door de felle zon.

Ik ga erheen.

Tussen twee rotsblokken ligt een zeehond.
Hij ligt op zijn rug, en zijn staart hangt in het water.

Ik heb zeehonden gezien op tv, in aquaria en in de zee. Een zeehond is rond en nat. Hij heeft ook ronde, natte ogen, en flinke snorharen.

Oren heeft een zeehond niet, oorschelpen. Hij heeft gaten op de plek waar de oren zitten; hij hoort met die gaten en kan die sluiten en openen, net zoals hij zijn neusgaten kan sluiten en openen.

Een zeehond heeft ook een mond, maar waarschijnlijk geen tanden, omdat hij zijn mond meestal dichthoudt, alsof hij glimlacht.

Ik heb een zeehond horen hoesten, in de zee.

Maar deze zeehond ligt op zijn rug tussen twee stenen, en hij heeft een gat in zijn buik.

Zijn bek staat open, alsof hij iets wil schreeuwen.
Zijn mond bevat vele lange, gele tanden, zoals die van een wolf.
Op zijn gestippelde buik zit een kraai. De snavel zit onder het bloed.

Het ruikt naar de dood, niet naar fresia's, calla's of sering, noch naar het metaal van een orgel, het papier van een liedbundel of het parfum van begrafenisgasten.

Het ruikt naar de dood zoals de dood ook in Bangladesh of Indonesië naar de dood ruikt. Het stinkt als een mesthoop, of een pakje gehakt dat voor de kat was gekocht maar dat op de tafel in het zomerhuisje is blijven liggen.

Sterf je in de wildernis,
dan sterf je helemaal, compleet,
de grond waarin je wordt begraven
is als de zon, zo heet, zo heet.

Maar dat duurt nog even.

Het duurt nog even voordat de zon de zeehond heeft verbrand en in een witte, broze constructie heeft veranderd die door de wind over het hele eiland wordt verspreid. Misschien dat iemand ooit een door water en wind verweerde nekwervel vindt en die meeneemt naar huis, naar de stad.

Ik heb zo'n nekwervel, hij ligt onder het glas van de salontafel. Ik dacht dat hij van een menselijke ruggengraat afkomstig was. Ik dacht dat hij, beschermd door spieren, aan boord was gegaan van de Estonia en van daaraf naar het eiland Ärväskivi was afgedreven, ten noorden van Lyökki, waar ik hem vond, begraven onder het zand op de oever.

Maar onderzoek op de universiteit van Turku wees uit dat hij aan een zeehond had toebehoord, een heel andere zeehond dan deze hier met zijn gele tanden en het gat in zijn buik.

Je kunt niet het hele eiland rond lopen.

In het noordoosten, het noorden en het noordwesten zijn de rotsen vlak en gelijkmatig, en ook aan de westkant kun je er nog overheen. Maar de zuidelijke kuststrook is bedekt met een taai, geel slijm. Het water staat er laag en de stenen zijn glad.

Aan de oostkant zijn de rotswanden steil, en de smalle kuststrook wordt tot aan de waterkant ingenomen door menshoge berken.

Midden op het eiland ligt een heideveld, met her en der nukkige jeneverbesstruiken en struikhei die door de zon baksteenbruin is verbrand.

En onder de heide bevindt zich rotspuin, dat zou kunnen, en in dat rotspuin zitten de slangen.

We staan aan de rand van het heideveld, het zweet prikkend in onze ogen, als de telefoon gaat.

Het is Touko Siltala, mijn uitgever.

Op de achtergrond is het verkeer op de Bulevardi te horen, auto's, auto's, geknars van een tram en gelijkmatig geroezemoes.

Touko heeft zijn raam openstaan, dat kan niet anders.

Het kan niet anders of het is heet in de stad, op de Bulevardi.

'Eh, over dat berichtje dat je had achtergelaten.'

'Er ligt hier een dode zeehond,' zeg ik.

En Touko (verbaasd, weet zich geen houding te geven):

'Aha. Aha.'

En ik:

'Iemand heeft 'm doodgeschoten. Hij heeft een gat in z'n buik.'

En Touko (probeert ter zake te komen):

'Je meint 't. Juist. Dat berichtje dus...'

En ik (wetend dat ik het nu over het manuscript moet hebben, maar niet in staat me te beheersen):

't Is ook verder een ongelofelijk eiland. We waren hier nog nooit geweest.'

‘Juist ja.’

‘Yep.’

En Touko (schraapt zijn keel lichtjes):

‘Je bent dus een stuk tekst kwijtgeraakt, klopt dat?’

En ik:

‘Absurd om hier te praten. Het is alsof de geboorte van de wereld hier gaande is.’

En Touko weer:

‘Aha, aha.’

Ik ben een boek met de titel *Afscheid* kwijtgeraakt. Ik ben het volledig kwijt.

Ik heb een boek met die naam geschreven, en vervolgens heb ik (om vijf uur ’s ochtends, toen de zon niet meer dan dreigend rood was) met mijn handpalm geleund op een aantal toetsen met namen die ik niet begrijp: Ctrl en Alt.

De tekst werd ineens donker, onherkenbaar. Ik wilde het donkere verwijderen, en dat deed ik ook. Ik drukte op de toets Del.

Vanochtend, voordat we naar dit eiland vertrokken, het enige eiland waar je op een dag als deze naartoe kunt gaan, kwamen er een heleboel mensen langs om mijn computer te bekijken.

‘Het is verdwenen.’

‘Juist.’

‘Om hoeveel pagina’s gaat het?’

‘Alles.’

‘Het hele boek?’

Het hele boek.

‘Het is compleet verdwenen, dat boek.’

Na het telefoongesprek wordt het eiland een gewoon eiland.

Ik kijk op mijn horloge, voor het eerst die dag. Het is twintig over drie.